

Íşıqlı sabahlar üçün, parlaq bir gələcək üçün,
çiçəklənən millət üçün, səsi dünyaya yayılacaq bir
gənclik üçün, **düşünərək yaşayanlar üçün**, xoşbəxt bir
ailə üçün, sevincli qəlblər üçün, gülən üzlər üçün,
həyat səhifələrimizi parlaq imza sahiblərinin
qələmi ilə yazmaq üçün

parlaq imzalar

Kitabın sahibi: _____

Oxu tarixi: _____

SARANIN AÇARI

TATYANA DE ROSNEY

İngilis dilindən tərcümə edənlər:

Svetlana Turan
Səbinə Səfərova

Buraxılışa məsul:	Nurman TARIQ
Tərcümə edənlər:	Svetlana TURAN Səbinə SƏFƏROVA
Redaktor:	Toğrul MUSAYEV
Korrektor:	Turac ELДАРQIZI
Yekun oxunuş:	Zülfü XƏLİLOV
Bədii və texniki tərtibat:	İsmayıl SÜLEYMANLI Zülfü XƏLİLOV
Üz qabığının dizaynı:	Azər ƏSGƏRZADƏ

Tatiana de Rosnay
SARAH'S KEY

Tatyana de Rosney
SARANIN AÇARI

Bakı, "Parlaq İmzalar" Nəşriyyatı – 2019, 440 səh.

© Editions Héloïse d'Ormesson / 2006

© Parlaq İmzalar MMC / 2019

Kitab "Lester Literary Agency" ilə bağlanmış müqavilə əsasında nəşr olunur. Kitabın Azərbaycan dilində nəşr hüququ "Parlaq İmzalar" Nəşriyyatına məxsusdur. Bütün hüquqları qorunur. İcazəsiz olaraq hər hansı vasitə ilə nəşri qadağandır.

Parlaq İmzalar Nəşriyyatı | 77
Müasir Dünya Ədəbiyyatı | 4

www.parlaqimzalar.az
info@parlaqimzalar.az
fb.com/parlaqimzalar
0552597259 / 0559697259

*Anam Stellaya
Gözəl və üsyankar Şarlottama
Nənəm Nataşanın xatirəsinə (1914-2005)*

Müəllifin qeydi

Romandakı obrazlar tamamilə uydurmadır. Lakin əsərdə təsvir olunmuş bəzi hadisələr, xüsusilə də 1942-ci ilin yayında işğal olunmuş Fransada baş verənlər və 1942-ci il 16 iyulda Parisin mərkəzində baş tutmuş Velodrom d'Hiv kütləvi həbsləri uydurma deyil.

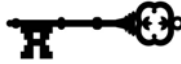
Bu, tarixi əsər deyil, heç mənim belə bir niyyətim də olmayıb. Bu, Velodrom d'Hivdə olmuş, heç vaxt geri qayıtmamış və sağ qalaraq baş verənləri danışmış uşaqlara hədiyyəmdir.

İlahi! Bu ölkə mənə nələr edir? Məndən imtina etdiyinə görə ona soyuq yanaşaq, qürurunun yerlə bir olmasına, həyatını itirməsinə tamaşa edək.

İren Nemirovski, "Fransız otağı"

Pələng! Pələng! Yarı onun işığı
Meşələrin qaranlığını.
Hansı ölməz əl, ya göz
Bu qorxunc simmetriyanı yarada bilər?

Vilyam Bleyk, "Təcrübə nəğmələri"

Paris, 1942-ci ilin iyul ayı

Qapının bərkdən döyülməsini ilk eşidən qız oldu. Onun otağı evin qapısına çox yaxın idi. Yuxulu olduğundan əvvəlcə atasının zirzəmidəki gizlin otaqdan gəldiyini düşündü. Yəqin, o, açarlarını unudubmuş və qarıya vurduğu ilk ürkək taqqıltını heç kəsin eşitməməsi onu hövsələdən çıxarıbmış. Lakin sonra güclü və amansız səslər eşidildi. Onlar gecənin səssizliyini pozdu. Dəməli, gələn atası deyildi.

– Polis! Açın qapını! Elə indi!

Bu dəfə qapını daha möhkəm döydülər. Bu səs qızın iliyinəcən işlədi. Səsdən otaqdakı digər yataqda yatmış balaca qardaşı yuxudan oyandı.

– Polis! Açın qapını! Açın!

Görəsən, saat neçə idi? Qız pərdələri azca aralayıb çölə baxdı. Hələ də qaranlıq idi.

Onu qorxu bürümüşdü. Qızın yadına bu yaxınlarda valideynlərinin onun yatdığını zənn edərək gecə vaxtı

Saranın açarı

öz aralarında pıçıltı ilə danışdıqlarına gizlincə qulaq asması düşdü. O, otağın qapısına barmaqlarının ucunda yaxınlaşıb qapıdakı balaca yarıqdan baxaraq valideynlərinin söhbətini dinləmişdi. Atasının səmindən həyəcan yağırdı. Anasının keçirdiyi narahatlıq üzündən oxunurdu. Onlar qızın da anladığı, lakin valideynləri qədər səlis danışa bilmədiyi doğma dillərində söhbət edirdilər. Atası vəziyyətin bundan sonra çətin olacağını pıçıldamışdı. Cəsarətli və ehtiyatlı olmalı idilər. Atasının dilindən qəribə və naməlum sözlər çıxmışdı: “düşərgələr”, “kütləvi həbs”, “səhərüzü baş tutan həbslər”. Qız bunların nə demək olduğunu bilmək istəyirdi. Atası qadın və uşaqların deyil, yalnız kişilərin təhlükədə olduğunu və bu səbəbdən hər gecə zirzəmidə gizlənəcəyini demişdi.

Ertəsi səhər atası qızına bir müddət zirzəmidə gecələməsinin daha təhlükəsiz olacağını izah etmişdi. “Təhlükə sovuşanadək” belə lazım imiş. Qızı “təhlükəsizliyin” nə olması, hər şeyin bir də nə vaxt “təhlükəsiz” olacağı fikri götürmüşdü. O, atasının “düşərgə” və “kütləvi həbs” deyərkən nəyi nəzərdə tutduğunu öyrənmək istəsə də, valideynlərinin söhbətinə bir neçə dəfə gizlincə qulaq asdığını boynuna almalı olacağından qorxurdu. Ona görə də atasından soruşmağa cürət etmirdi.

– Qapını açın! Polis!

Qız düşündü ki, görəsən, polislər atasının zirzəmidə olduğunu aşkar ediblər və buraya atasını tutub onun gecəyarı haqqında pıçıltı ilə bəhs etdiyi həmin o “düşər-

gə"yə, şəhərdən kənara, uzağa aparmaq üçün gəliblər, ya yox.

Qız barmaqlarının ucunda yüyürərək dəhlizin o başındakı anasının otağına getdi. Anası onun əlini çiyinədə hiss edən kimi yuxudan dik atıldı.

– Ana, polislər gəlib, – qız pıçıldadı. – Onlar qapını döyürlər.

Anası mələfəni üstündən çəkib ayaqlarını aşağı saldı və gözünün üstünə düşən saçlarını arxaya çəkdi. Qızı ona baxıb anasının cəmi otuz yaşı olmasına baxmaraq, yorğun və yaşlanmış göründüyünü düşündü.

– Onlar atamı aparmağa gəliblər? – o, anasının qoluna sarılıb ağılsınaraq soruşdu. – Atamın dalınca gəliblər?

Anası susurdu. Dəhlizin o başından yenidən kimlə-rinsə qıy-qışqırığı eşidildi. Anası cəld xalatını gecə pal-tarının üstündən əyninə keçirib qızının əlindən tutaraq qapıya tərəf getdi. Qız anasının əlinin uşaq əli kimi isti və nəm olduğunu hiss etdi.

– Kimdir? – anası qapının sürgüsünü açmadan qorxa-qorxa soruşdu.

Kişi səsi onun adını yüksək səslə dedi.

– Buyurun, müsyö, mənəm, – qızın anası cavab verdi. Onun ləhcəsi çox aşkar, hətta azacıq kobud idi.

– Cəld qapını açın. Polisdir.

Anası əlini boğazına apardı və qızı onun rənginin necə avazıdığını hiss etdi. Anası yerindəcə donub qalmış-

Saranın açarı

dı. Elə bil daş idi, yerindən tərpənmirdi. Qız anasının heç vaxt bu qədər qorxduğunu görməmişdi. Çəkdiyi iztirabdan ağzı qupquru qurumuşdu.

Kişilər qapını bir daha döydülər. Ana asta-asta, əlləri əsə-əsə qapını açdı. Qız yaşıl-boz rəngli kostyum geymiş adamları görcək özündən asılı olmadan diksindi.

Qapıda iki kişi dayanmışdı. Onlardan biri tünd-göy rəngli, uzunluğu dizə çatan plaş geymiş, başına uzun, dəyirmi papaq qoymuşdu. Digər kişinin əynində bej rəngli plaş vardı. O, əlində siyahı tutmuşdu. Qadının adını bir daha çəkdi. Sonra qızın atasının adını oxudu. Fransız dilində mükəmməl danışırdı. Onları gördükdən sonra qız təhlükəsizlikdə olduqlarını düşündü. Buna səbəb onların alman yox, fransız olmaları idi. Yəqin ki, fransızlar onun ailəsinə xətər toxundurmazlar.

Ana qızını özünə tərəf çəkdi. Qızı anasının gecə paltarının altında ürəyinin necə şiddətlə döyündüyünü hiss etdi. Anasını bu cür qorxmuş vəziyyətdə görmək ona ağır gəlirdi. Onun dik durmasını, qapıdakı kişilərə sərt baxmasını, qorxudan büzüşməməsini və ürəyinin hürkmüş heyvanlardakı təki sürətlə döyünməməsini istəyirdi. Bir sözlə, o, anasının cəsur olmasını istəyirdi.

– Həyat yoldaşım... O burada deyil, – anası kəkələyə-kəkələyə dedi. – Mən onun harda olduğunu bilmirəm. Bilmirəm.

Bej rəngli plaş geymiş kişi qapını itələyib evə soxuldu.

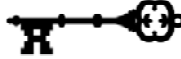
– Tələsin, madam. Sizin on dəqiqə vaxtınız var. Özü-nüzlə bir neçə cüt paltar götürün. Elə götürün ki, bir ne-çə gün sizə kifayət eləsin.

Qızın anası yerindən tərpənmirdi. O, gözlərini polisə zilləmişdi. Polis qapının kandarında dayanıb arxasını qa-pıya çevirmişdi. Üzündən laqeydlik və bezginlik yağırdı. Qızın anası onun hərbi paltarının manjetinə toxunaraq:

– Müsyö, xahiş edirəm, – deyə yalvarmağa başladı.

Polis ona tərəf çevrilərək qadının əlini itələdi. Kişinin gözlərində sərt və boş bir ifadə vardı.

– Siz nə dediyimi eşitdiniz. Bizimlə gedirsiniz. Qızınız da. Cəld olun, verilən tapşırığı yerinə yetirin!

Paris, 2002-ci il may ayı

Bertran həmişəki kimi yubanırdı. Narahat olmamağa çalışsam da, özümlə bacara bilmirdim. Zoi divara söykənmişdi, ürəyi sıxılırdı. O, atasına elə çox bənzəyirdi ki, bəzən bu oxşarlıq məndə təbəssümə səbəb olurdu. Lakin bu gün gülümsəmək əhvalında deyildim. Başımı qaldırıb qədim və uca binaya gözucu nəzər yetirdim. Nənənin mənzili. Bertranın nənəsinin köhnə mənzili orada yerləşirdi. Biz orada yaşamağa hazırlaşırıdık. Monparnas bulvarını, onun səs-küylü yollarını, ətrafda yerləşən üç qonşu xəstəxana ucbatından aramsız işləyən təcili yardım maşınlarını, kafeləri, restoranları Sena çayının sağ sahilinin bu sakit və dar küçəsinə dəyişirdik.

Mare məhəlləsini yaxşı tanımasam da, buranın təravətini itirmiş gözəlliyi, qədimliliyi məni heyran qoymuşdu. Köçdüyümüzə görə özümü xoşbəxt hiss edirdimmi? Buna əmin deyildim. Bertran da mənimlə məsləhətləşməmişdi. Əslində, bunu heç müzakirə də etməmişdik. O həmişəki kimi bu işi təkbaşına görmüşdü. Mənsiz.

– Budur, gəlir, – Zoi dedi. – Cəmi yarım saat gecikib.

Bertranın özünəməxsus lovğa yerışı ilə küçənin o başından gəldiyini gördük. O, qamətli, qarabəniz və gözəl fiziki görünüşə malik xalis fransız kişisi idi. Həmişəki kimi telefonla danışdı. Onun arxasınca saqqallı və qırmızıyanaq iş yoldaşı Antuan gəlirdi. Onların ofisi *l'Arkad* küçəsində, Madlen kafesinin düz arxasında yerləşirdi. Biz evlənməmişdən qabaq Bertran uzun müddət tikinti şirkətində işləmiş, lakin beş il əvvəl Antuan ilə birlikdə öz biznesini qurmuşdu.

Bertran bizə əl etdi, sonra üz-gözünü turşudub, qaşqabağını sallayaraq telefona işarə elədi.

– Guya ki, telefondakı adam bunu bezdirib, – Zoi rişxəndlə dedi. – Biz də inandıq.

Zoinin hələ on bir yaşı olsa da, bəzən adama elə gəlirdi ki, o artıq yeniyetmədir. Əvvəla, rəfiqələrini onun yanında cırtıdan kimi göstərən hündür boyu (dediklərimi eşitsəydi, Zoi ayaq ölçüsünün də böyük olduğunu deyərdi), bir də erkən inkişaf etmiş və məni mat qoyan zəkası onu yaşından böyük göstərirdi. Onun iri, qonur gözlərində, çənəsini düşüncəli-düşüncəli dik tutmasında yetkinlik hiss olunurdu. Zoi həmişə belə olub, hətta uşaqların da: sakit, özünə əmin və ağıllı. Hətta bəzi vaxtlarda o qədər yetkin görsənirdi ki, yaşına heç uyğun gəlmirdi.

Bertran küçə boyunca var-gəl edərək əllərini havada oynada-oynada bütün küçənin onun danışdıqlarını eşidəcək səslə telefonda danışdı; üz-gözünü yenə turşudaraq onun söhbətindən bir şey anlayıb-anlamadığımızdan əmin olmaq üçün ara-sıra ikimizə tərəf boyladığı vaxt Antuan salamlaşmaq üçün bizə yaxınlaşdı.

Saranın açarı

– Yenə də hansısa memarla problem var, – Antuan mehribanlıqla gülümsəyib izah etdi.

– Rəqibinizdir? – Zoi soruşdu.

– Bəli, rəqibimizdir, – Antuan cavab verdi.

Zoi dərin bir ah çekdi.

– Bu da o deməkdir ki, biz bütün günü burdayıq, – o dedi.

Ağlıma bir fikir gəldi.

– Antuan, bəlkə, səndə təsadüfən madam Tezakın mənzilinin açarı olar?

– Var, Culiya, – gözləri işıq saçan Antuan dedi. O həmişə mənim fransızca danışığıma ingiliscə cavab verirdi. Yəqin ki, o bununla dostyana bir münasibət göstərmək istəyirdi, amma bilmirdi ki, əksinə, bu məni cin atına mindirir. Zəhrimara qalsın, neçə ildir Fransada yaşayıram, amma hələ də düz-əməlli fransızca danışa bilmirəm.

Antuan açarı əlində oynada-oynada üçümüz də yuxarı qalxdıq. Zoi çevik barmaqları ilə qapının rəqəmli şifrəsini yığdı. Biz evin yarpaqlarla dolu, sərin həyətindən keçərək liftə doğru getdik.

– O liftdən zəhləm gedir! – Zoi dedi. – Gərək, atam ona bir əncam çəksin.

– Əzizim, o yalnız sənin ulu nənənin evini təmir edir, – mən dedim, – daha bütün binanı yox.

– Nə olar, bunu da düzəltsin də, – o dedi.

Lifti gözləyərkən telefonumda Dart Veyderin¹ melodiyası səsləndi. Gözlərimi qıyıb telefonun işıqlanan ekranına baxdım. Bu mənim müdirim Coşua idi.

¹ “Ulduz müharibələri” kinoepopeyasındakı əsas düşmən obraz – Tərc.

– Bəli? – cavab verdim.

Coşua birbaşa əsas mətləbə keçdi. Həmişəki kimi.

– Saat üçə işə qayıtmalısan. İyul buraxılışlarını bağlayırıq. Bu qədər.

– Lənətə gələsən! – deyə özümü saxlaya bilmədim. Coşua telefonu yerə qoymamışdan boğuş səslə hırtıldı. Deyəsən, mən “Lənətə gələsən!” deyəndə bu, Coşuanın xoşuna gəlmişdi. Ola bilsin, bu ona gəncliyini xatırladırdı. Mənim köhnə amerikan ləhcəm Antuanın dodağını qaçırdı. Təsəvvürümə gətirdim ki, o bu sözlərimi yadda saxlayıb sonra öz fransız ləhcəsi ilə deməyi sınaqdan keçirəcək.

Parislilərin tayı-bərabəri olmayan bu fərsiz ixtirası, yəni lift, əllə hərəkətə gətirilən dəmir arakəsmədən və necə olur-olsun adamın üzünə çırpılan qoşa taxta qapıdan ibarət bapbalaca kabinə idi. Antuanla Zoi arasında – həmçinin tünd iyi olan “*Vetiver*” ətrini burnuma çəkə-çəkə – sıxışb qalaraq yuxarı qalxdığım vaxt güzgüdə ani olaraq özümə baxdım. Zahirə görünüşüm bu cırıldayan liftdən geri qalmırdı, mən də onun kimi köhnəlmiş və paslanmışdım. Massaçusets ştatının Boston şəhərindən gəlmiş o alyanaq, qönçədodaq qıza nə olmuşdu belə? Güzgüdə gözələrini mənə zilləyən qadın heç kəsin üzünü çevirib baxmayacağı, dərisinin tezliklə qırışacağı, klimaks dövrünün gizlin-gizlin yaxınlaşdığı o qorxunc qırx beş-əlli yaş arasında görünürdü.

– Bu liftdən mənim də zəhləm gedir, – qaşqabaqlı halda dedim.

Zoi irişdi və yanağımı çimdiklədi.

Saranın açarı

– Ana, hətta Qvinet Peltrou¹ da bu güzgüdə ifritə kimi görünərdi.

Gülməkdən özümü saxlaya bilmədim. Necə də Zoiyə xas bir zarafat idi!

¹ Amerikalı aktrisa, müğənni və yazıçı – Tərc.